

Samenwerken met bedrijfsleven vraagt om transparantie en volgen van integriteitscode

Landbouwuniversiteit onder vuur

Wageningen University & Research werd de laatste jaren meer dan eens geplaagd door studentenprotesten en integriteitskwetsies. Gebrek aan transparantie over de afspraken tussen universiteit en bedrijfsleven ligt daaraan ten grondslag. Waarom overkomt dit juist de universiteit die uitblinkt op zoveel ranglijsten op het gebied van onderwijs, landbouwonderzoek en duurzaamheid?

Het is stil op de campus van Wageningen University & Research (WUR). Studenten volgen online onderwijs en de staf werkt veelal thuis. Wel zijn er labmedewerkers en in de kassen lopen promovendi die op laptops hun metingen controleren. Ondanks de ogenschijnlijke rust die het coronavirus op de campus heeft gebracht, was er de afgelopen tijd wel degelijk af en toe sprake van onrust.

Leden van de actiegroep Extinction Rebellion blokkeerden in november 2019 al fietsend een rotonde. Vorig jaar juli hingen ze een spandoek in een hijskraan, in september beklommen ze het podium tijdens een speech van bestuursvoorzitter Louise Fresco, en in november plakten ze zich met hun handen vast aan de ramen van een onderwijsgebouw. De activisten vinden dat WUR veel actiever de klimaatcrisis moet bestrijden en meer openheid moet geven over de samenwerking met het bedrijfsleven.

Extinction Rebellion staat niet alleen in zijn kritiek. Het commissariaat van Fresco bij zadenveredelaar Syngenta is omstreden; enkele medewerkers uitten openlijk kritiek in universiteitsblad *Resource*. Nieuwssite *Foodwatch* berichtte onlangs dat de instelling geen totaaloverzicht had van de nevenfuncties van buitengewoon hoogleraren. En andere nieuwsmedia brachten vermoedelijke manipulatie van onderzoeksresultaten aan het licht (zie kader Wagenings onderzoek in opspraak).

De critici vallen onder meer over de volgens hen te nauwe banden met het bedrijfsleven. De afgelopen jaren hebben multinationals zoals FrieslandCampina en Yili (zuivel) en Unilever en Upfield (voeding) een eigen onderzoekscentrum op de campus geopend. Net als veel andere universiteiten biedt Wageningen Campus tegenwoordig onderdak aan bedrijven. Samen met het aanpalende Business & Science Park zijn dat er nu in

WUR in de ranglijsten

1ste plaats in Keuzegids, categorie fulltime universitair onderwijs, 2021

1ste plaats in QS World University Rankings, categorie Agriculture and Forestry, 2015-2020

1ste plaats in GreenMetric, ranglijst van groenste en duurzaamste universiteiten ter wereld, 2017-2020

2de plaats in Shanghai Ranking of World Universities, categorie Food Science & Technology, 2019

59ste plaats in Times Higher Education World University Rankings (hoogste Nederlandse universiteit), 2018-2020

totaal 180. Door een fysieke vestiging op de campus kunnen universiteit en bedrijf beter samenwerken, zo is het idee.

In het hagelnieuwe gebouw Plus Ultra II, waar veel startende ondernemers te vinden zijn, vertelt Sebastiaan Berendse dat die kruisbestuiving nodig is om ingewikkelde mondiale voedingsvraagstukken aan te pakken. Als directeur waardecreatie is het zijn taak om met de WUR-kennis maatschappelijke waarde te creëren. 'De vraagstukken waaraan we werken in de agrifood zijn niet makkelijk. We moeten een gedegen *science based*-oplossing vinden, maar dat lukt alleen samen met anderen. Hoe kunnen we voor meer mensen duurzamer en gezonder voedsel produceren? In 2050 moeten we immers bijna tien miljard mensen voeden.'

Verwarrende samensmelting

Samenwerken met de private sector is hiervoor vanzelfsprekend, vindt hij. 'We hebben elkaar nodig om tot antwoorden te komen. De sector heeft nieuwe fundamentele inzichten en talent nodig, wij hebben hun inzichten nodig: hoe kan dit werken in de praktijk? Samenwerken gaat nog makkelijker als je letterlijk bij elkaar kunt binnenlopen.'

“ Als de spelregels publiek zijn kan de gemeenschap de universiteit daarop toetsen en meebeslissen ”

Dat universiteiten en bedrijven samen onderzoek doen is alles behalve nieuw. Bovendien stelt de overheid steeds vaker een private bijdrage (cofinanciering) verplicht om maatschappelijke inbedding van onderzoek te vergroten. Wat de WUR echter uniek maakt, is dat ze behalve over een universiteit ook over een toegepast onderzoeksinstituut beschikt. Sinds 1998 vallen die onder één personele unie.

Wageningen University (voorheen de Landbouwuniversiteit) en Wageningen Research (voorheen DLO) zijn echter twee separate organisaties met een eigen juridisch bestel en takenpakket. Wageningen Univer-

sity richt zich op fundamenteel onderzoek en onderwijs en valt onder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, terwijl Wageningen Research toegepast onderzoek doet en daarvoor financiering ontvangt van onder andere de ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Economische Zaken en Klimaat. Zo'n 15 procent van de omzet bestaat uit direct contractonderzoek voor de industrie. Wageningen Research is een zogeheten TO2-instelling, een Toegepast Onderzoek Organisatie, net als bijvoorbeeld Deltares en TNO. ►

Leden van de actiegroep Extinction Rebellion plakten zich vorig jaar met hun handen vast aan de ramen van een onderwijsgebouw om aandacht voor meer transparantie te vragen.
FOTO: EXTINCTION REBELLION

Wageningen onderzoek in opspraak

Biologisch kippenvoer en gezondheid

Is biologisch eten gezonder dan gangbaar eten? In 2007 onderzochten onderzoeksinstituut TNO, Wageningen University & Research (WUR) en het Louis Bolk Instituut de gezondheidseffecten van biologisch voer op kippen. TV-programma *Zembla* berichtte afgelopen oktober dat er onenigheid ontstond over de interpretatie van de resultaten. Een onderzoeker van het Louis Bolk Instituut zou onder druk zijn gezet door TNO- en WUR-onderzoekers om positieve resultaten

voor zich te houden. De WUR laat in een reactie weten dat onderwijs en onderzoek naar biologische landbouw juist een prominente plaats inneemt. 'Overigens is tot nu toe ook in andere Nederlandse en internationale studies niet overtuigend aangetoond dat biologische producten in een evenwichtig dieet een gezondheidsvoordeel hebben', aldus de WUR. Mogelijk start het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit vanwege deze uitzending echter wel vervolgonderzoek.

Neonicotinoïden en bijensterfte

Een van de grootste controverses van de afgelopen tijd is de mogelijke samenhang tussen zogenoemde neonicotinoïden (insectenbestrijdingsmiddelen) en bijensterfte. WUR onderzocht deze relatie in opdracht van producenten Bayer en Monsanto en concludeerde dat neonicotinoïden geen bijensterfte veroorzaken. Toch heeft de EU deze gifstoffen inmiddels verboden. De journalis-

tieke platforms Follow the Money en OneWorld proberen correspondentie tussen WUR-onderzoekers en Bayer en Monsanto te achterhalen. Is er sprake van verdraaiing of verdoezeling van onderzoeksresultaten? OneWorld stuitte daarbij op het privaatrechtelijke karakter van Wageningen Plant Research, waardoor een verzoek op de Wet openbaarheid bestuur (Wob) niet werd gehonoreerd.

Dat beide instituten verschillende juridische structuren en takenpakketten hebben, maar wel met één mond lijken te spreken, levert verwarring op. Wageningen Research beschikt net als de universiteit over een medezeggenschapsraad en wordt door externe visitaties gecontroleerd op de werkwijze. Maar het instituut is geen publieke instelling en daardoor niet gebonden aan de Wet openbaarheid van bestuur (zie kader Wageningen onderzoek in opspraak). Dat is een fundamenteel probleem, meent Kamiel Verhelst, student geo-informatie aan de WUR en lid van Extinction Rebellion. Hij was een van de drie studenten die in september het podium beklommen. Verhelst: 'Met deze structuur ontnemen je de gemeenschap de mogelijkheid om het wetenschappelijke proces te bewaken.' Daarnaast vindt hij alleen een medezeggenschapsraad onvoldoende. 'WUR moet zich actiever opstellen om meer studenten te betrekken in de heersende uitdagingen, meer dan alleen de jaarlijkse verkiezingen. Ook zou ik graag zien dat ze meer informatie deelt en openlijker gehoor geeft aan kritiek.'

Meer inzicht en transparantie

De actiegroep probeert ethische richtlijnen af te dwingen die duidelijk moeten maken onder welke voorwaarden de WUR samenwerkt met bedrijven, maar vooralsnog zonder succes. 'We snappen dat het bestuur het vervelend vond dat we de ceremonie verstoorden, maar we waren al meer dan een jaar aan het onderhandelen. Afgelopen zomer zouden we de richtlijnen krijgen, maar die belofte is niet nagekomen. Dus we waren een beetje *pissed*.'

Volgens woordvoerder Annet Blanken van de WUR zou het bestuur eerder met de actiegroep in gesprek gaan, maar vanwege corona is dit uitgesteld tot april 2021. Extinction Rebellion wil meer zicht op de afspraken die WUR maakt met bedrijven. 'Welke grootschalige contracten zijn er afgesloten? Hoe werkt het als een bedrijf op de campus komt? Ineens werd bekend dat margarinefabrikant Upfield zou komen, maar niemand heeft enig idee hoe dit proces is verlopen.'

Volgens Verhelst zijn er ook docenten en onderzoekers die hun acties steunen. 'Maar docenten hebben het erg druk of durven zich niet te uiten. Wij kunnen dat wel. Ons kunnen ze niet wegsturen.' Een van die sympathisanten is Domenico Dentoni, universitair hoofd-docent *sustainable business in agrifood systems*. Omdat hij binnenkort vertrekt naar Montpellier voor een hoogleraarfunctie, voelt hij zich vrijer om zich uit te spreken.

'Veel samenwerkingen zijn gezond en transparant', benadrukt Dentoni. 'Maar sommige zitten in een grijs gebied. Gek genoeg zijn sommige van de grootste en meest zichtbare samenwerkingen helemaal niet zo transparant.' Dentoni doet op Unilever, waarnaar hij jarenlang onderzoek verrichtte. 'Een student van mijn vakgroep wilde de relatie tussen WUR en Unilever onderzoeken voor haar scriptie, maar een WUR-medewerker raadde haar dat stellig af omdat het de onderhandelingen tussen WUR en Unilever zou kunnen verstoren. Dat vind ik veront-rustend.'

Dentoni vindt het wel te simplistisch om die samenwerking in het geheel te wantrouwen. 'Voedings-

systemen zijn zo complex, je kunt die samenwerking niet eenzijdig als goed of fout betitelen. In mijn ervaring is het management van Unilever juist transparant in het bespreken van complexe en controversiële onderwerpen. Ik maak me echter meer zorgen om de hiërarchische en gesloten houding van WUR en dat mijn WUR-collega's, zelfs de kritische, te bang lijken om die samenwerking in twijfel te trekken.'

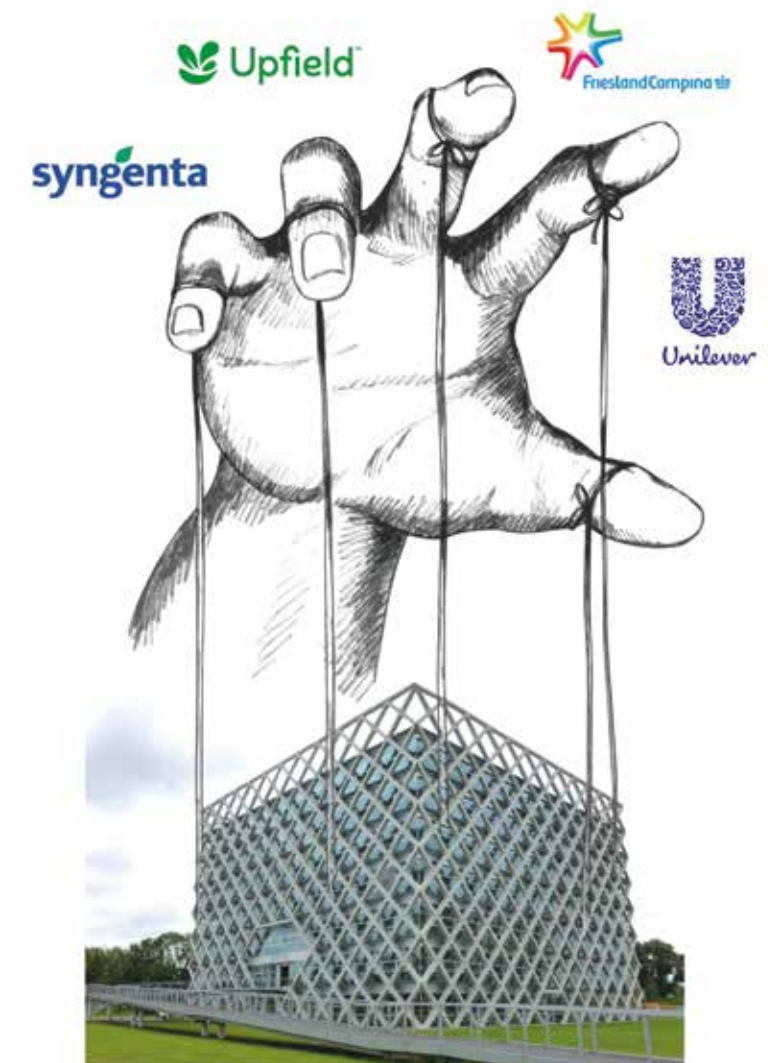
Overigens is de commotie niet uniek voor Wageningen. De banden van Shell met de TU Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam staan al jaren ter discussie. De Universiteit Utrecht besloot in 2018 na veel kritiek toch geen financiering aan te nemen van tabaksfabrikant Philip Morris en de dit jaar aangekondigde samenwerking van het Chinese telecombedrijf Huawei met de Vrije Universiteit Amsterdam en de Universiteit van Amsterdam stuitte ook op veel kritiek.

Gedragscode en openbare spelregels

Hoe moet het dan wel? Lex Bouter heeft daar duidelijke ideeën over. Hij is hoogleraar methodologie en integriteit aan de Vrije Universiteit, was daar ook rector magnificus en schreef onder andere mee aan de gedragscode voor wetenschappelijke integriteit die in 2018 door alle Nederlandse universiteiten en TO2-instellingen werd onderschreven. 'Maak goede afspraken, waarbij je de vrijheid van publiceren niet traint of blokkeert en leg dat vast in een contract dat bij voorkeur niet geheim is', adviseert Bouter. 'Wees als wetenschapper niet te veel van één financieringsbron afhankelijk, want dan ga je misschien onbewust zelf-censuur plegen. Wees transparant, liever te veel dan te weinig. Als je niet transparant kunt zijn, bijvoorbeeld bij contractonderzoek, dan moet duidelijk zijn waarom dat niet kan. En je moet niet met partners samenwerken die de code niet onderschrijven.'

Volgens Bouter zouden voor een commercieel onderzoekscampus op een universiteitscampus dezelfde principes moeten gelden. 'Zo'n vestiging kan leiden tot geweldige partnerschappen en de synergie kan groot zijn. Maar er zijn ook risico's. Ik begrijp dat je zo'n onderhandelingsproces niet helemaal openbaar kunt doen – je moet een broedende kip niet te veel storen. Als de spelregels maar van tevoren in openbare bijeenkomsten zijn besproken.' Zo is het ook precies gegaan, aldus woordvoerder Blanken. 'De strategie is gedeeld met commissies waarin studenten en medewerkers zijn vertegenwoordigd. Natuurlijk onderschrijven wij de gedragscode en zien we toe op de naleving daarvan.'

Student Verhelst vindt die spelregels te beperkt. Ze gaan totaal niet over ethiek, mensenrechten, biodiversiteit of klimaat, alleen over toegevoegde waarde en synergie. Hij heeft wel ideeën hoe het anders kan. 'Maak bijvoorbeeld duidelijk dat je niet met bedrijven uit de olie- en gasindustrie werkt die de mensenrechten schenden of die uit zijn op toekomstige uitbuiting van mens en planeet. Maar wel met bedrijven die een dui-

“
Als de spelregels publiek zijn kan de gemeenschap de universiteit daarop toetsen en meebeslissen
”

delijke toekomstvisie hebben om aan het Parijsakkoord te voldoen. Als die spelregels publiek zijn dan kan de gemeenschap de universiteit daarop toetsen en meebeslissen. Op deze universiteit zijn ontzettend veel mensen met verstand van duurzaamheid, systemen, grondstoffen en mensenrechten. Gebruik die analytische kracht en de interne democratie en maak het ethische debat weer van de gemeenschap.'

Volgens woordvoerder Blanken heeft Extinction Rebellion dezelfde onderwerpen op de agenda staan als de WUR. 'Het is goed dat ze kritisch zijn. We staan altijd open voor een dialoog, ook met andere maatschappelijke groepen, maar een dialoog kan niet bestaan uit het stellen van eenzijdige

eisen.' Inmiddels heeft het instituut al wel veranderingen doorgevoerd. Er is meer inzicht in de nevenfuncties van de buitengewoon hoogleraren en de organisatie gaat er actief op toezien. Ook is er een nieuwe webpagina gepubliceerd over transparantie. Maar of dat voldoende is om de studenten van de barricaden af te houden valt nog te bezien. ●

Kritische affiche van de actiegroep Extinction Rebellion
BEELD: EXTINCTION REBELLION